

Tekijänoikeus kulttuurin ja luovan talouden vahvistajana 2040-luvulla

1. Kolme tärkeintä asiaa tekijänoikeudessa 2040-luvulla

1) Asianmukaisen ja oikeasuhtaisen korvauksen vaatimus toteutuu (28 a §); lainsäädännössä varmistettu turvaavat mekaniismit

- selkeä ohjaus ja velvoite kollektiiviseen sopimiseen, työehtosopimukset myös itsensätyöllistäjille
- luovuttamaton korvausoikeus digitaalisesta käytöstä tekijöille ja esittäville taiteilijoille
- yleinen sopimuslisenssi
- avoimuus ja data on kunnossa
- matalan kynnyksen ja kohtuuhintaiset oikeusturvakeinot tekijöille ja esittäville taiteilijoille

Nykyinen lainsäädäntö ja laaja sopimusvapaus ei varmista asianmukaisen ja oikeasuhtaisen korvausta. Myös neuvottelutasapainossa on korjattavaa. Toimiva tekijänoikeusjärjestelmä takaa, että ammattilaiset pysyvät alalla.

2) Avoimuusvelvoite (30 a §) toteutuu ja toteutetaan:

- raportoinnin varmistaminen velvoittavalla lainsäädännöllä
- raportointimekanismien ja -kanavien toimivuuden varmistaminen mm. kollektiivilla sopimuksilla
- datan helppo liikkuvuus myös kansainvälisesti

Nykyinen sääntely ei riitä toteuttamaan DSM-direktiivin tarkoittamaa avoimuutta. Asianmukaisen ja oikeasuhtaisen korvauksen vaatimusta on vaikea tiedon puutteen vuoksi toteuttaa. Teosten taloudellinen arvo on piilossa, ja se ohjautuu ulkomaille.

3) Tekoälyn tekijänoikeudellinen ulottuvuus on ratkaistu yhteisesti kv- ja kansallisella tasolla

- suojataan esittävät taiteilijat: mm. ääni, olemus, ulkonäkö, ilmaisutapa, esitys
- määritellään, kenellä on oikeus tekoälyn luomiin teoksiin
- suojataan teokset tekoälyn luvattomalta käytöltä
- varmistetaan, että tekijöillä on ansaintamahdollisuus esim. tekoälyn mahdollistamien uusien ilmaisutapojen ja teosten käyttömuotojen osalta
- tekijäoikeuslain tulisi ohjata tekoälyn käytön myönteisiä vaikutuksia

2. Tekijänoikeuden kehityskohteita vallitsevat reunaehdot (kv.konv., EU-dir.) huomioiden

- Tekijänoikeusjärjestelmä pitää huolen siitä, että uudentyypiset teokset, teosmuodot ja ilmaisutavat tunnistetaan tekijänoikeudellisesti ja, että tekijöiden on mahdollista itse hyödyntää syntyviä taloudellisia oikeuksia.
- Teoksia, tekijöitä ja esittäviä taiteilijoita suojataan tekoälyn negatiivisilta vaikutuksilta ja luvattomalta käytöltä.
- Tekijänoikeuden tulee varmistaa, että teosten kv-kauppa on vapaata ja data kulkee teosten mukana, jotta tekijällä ja esiintyvällä taiteilijalla on mahdollisuus valvoa käyttöä helposti ja saada

tekijänoikeuskorvauksia.

- Koska data on kauppatavaraa, lainsäädännön pitää varmistaa, että henkilö itse omistaa ja hallinnoi tai päättää kuka hallinnoi hänen dataansa.

Nykyiset reunaehdot eivät toimi/ riitä, eikä kansallinen taso ole suojaa tarpeeksi: tulisi säädellä kv-tasolla. Tekoäly tuottaa esittäville taiteilijoille monenlaisia haasteita, joiden vaikutuksia tekijänoikeuksien toteutumiseen voidaan vasta arvioida. Monet tekoälyjärjestelmät ovat niin sanottuja mustia laatikoita, eli tekoälyn tuotoksia ei voi jäljittää avoimesti niihin aineistoihin, joita tuotoksessa on käytetty. Tämä vähentää taiteilijoiden mahdollisuuksia valvoa materiaaliensa hyödyntämistä. Tulevaisuudessa täytyy mahdollistaa tekijänoikeudella suojattujen aineistojen suojaaminen luvattomalta käytöltä, aineistojen käytön valvonta sekä puuttuminen luvattomaan käyttöön.

3. Erisuuntaisten intressien yhteensovittaminen, ansaintaperustan varmistaminen ja kulttuurin kukoistus

Erisuuntaisia intressejä tulee aktiivisesti pyrkiä yhdensuuntaistamaan ja erisuuntaisten intressien aiheuttamaa vastakkaisasettelua vähentämään. Valtiovallan tahtotila tulee olla suomalaisen kulttuurin ja luovan työn tekijöiden arvostaminen muutenkin kuin juhlapuheissa. Lainsäätäjä on avainroolissa ohjaamassa ja sovittamassa intressejä yhteen.

Keinoja:

- Tekijänoikeuslain kokonaisuudistus ja selkiyttäminen: mm. kohdassa 1 mainitut asiat.
- Esimerkiksi av-alalla on lailla tasapainotettava intressiryhmien tekijänoikeudellista ja neuvotteluasemaa, jotta tekijänoikeuden luovutuksista ja korvauksista saadaan asianmukaisia ja oikeasuhteisia. Näin varmistetaan alan kestävyys ja se, että kotimaisia teoksia kannattaa tehdä, ammattilaisten kannattaa pysyä alalla ja saadaan aikaiseksi ammattimaisia teoksia, jolloin on mahdollisuus myös kv-mestestyksiin.
- On varmistettava, että kotimainen IP pysyy kotimaassa, ja että IP:n hyödyt tulevat nimenomaan kotimaahan. Nyt taloudellinen hyöty valuu liian helposti kansainvälisille toimijoille. Julkisella rahoituksella tavoiteltu hyöty ei jää kotimaahan kuin osittain.
- Lainsäädännön tulee varmistaa, että tekijänoikeudet rahoitetaan markkinavetoisesti ja, että myös markkinaehtoinen tekijänoikeusraha valuu myös luovan työn tekijöille.
- Lainsäätäjän tulee huolehtia siitä, että myös isot kansainväliset toimijat panostavat myös suomalaisen kulttuuriin: av-tuotantoon kohdistuvan rahoitusvelvoite.

Näyttelijäliitto – Skådespelarförbundet ry

Tiia-Lotta Lehterä

juristi